

דפי עיון

במפרשים

"ליתודים היתה אורה" אמר רבי יוחנן:
 אורה - זו תורה.
 וכך הוא אומר:
 "כי נה מצוה יתורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
 משואות-יצחק

ה"ל ע"ר מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ב. יודה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ח

פרשת תולדות

א. קדושת לוי.

פרק כה' פסוק יט': **ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם**
הוליד את יצחק (כה, יט). הכלל,
 כתיב בתורה (לעיל כא, יב) 'כי ביצחק יקרא
 לך זרע', אף על פי שגם ישמעאל נולד
 מאברהם, אף על פי כן השתלשלות האבות
 היה אם בנו יהיה צדיק יהיה נקרא זרעו,
 ואם לאו אינו נקרא זרעו. אך מהאבות
 ואילך אינו כן, רק אב המוליד בן, הבן הוא
 זרע האב, ואין צריך לעשות שום פעולה

שיהיה נקרא זרע האב. אבל אצל האבות
 השתלשלות שלהם לא היה כן, רק אם
 יהיה צדיק יהיה נקרא זרע האב, ואם לאו
 אינו נקרא זרע האב, ונמצא הבן צריך
 לעשות פעולה שיהיה נקרא זרע האב,
 דהיינו שיהיה צדיק. ויתולדה' היא לשון
 פעולה. וזהו הרמז בפסוק 'ואלה תולדות
 יצחק', פירוש יצחק עשה פעולה שיהיה
 נקרא 'בן אברהם', זרע אברהם. והבן:

אלו

1. **הי איה קושי בלשון הפסוק המצריך ביאור?**
2. **כרשנו קופצ שהתיחסות בני אבותם אצל אמהות היתה שונה מאשר אחר
 כק, כמה?**
3. **אינו השלכה יש לכך?**
4. **"הבן צריך לעשות כצוה" מה ואיך זה כוצף?**
5. **איך צפ"י זה מתבאר בסוקנו?**

* * *

(יט) ואלה תולדות

יצחק. מלת תולדות תמיד על בנינים, וכן כאן בא לספר שהוליד יעקב
 ועשו, אלא שהתחיל לספר צפרטות איך בא לידי תולדות, ואמר שהיתה
 אשתו עקרה, והתפלל אל ה' ונעתר להס: אברהם הוליד את יצחק.
 התחיל באברהם כמנהג הכתוב לחזור באנשי המעלה אל ראש היום, ואמר
 זה לפי שלמעלה כתוב ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם, ואילו אמר גם
 בן אלה תולדות יצחק בן אברהם בלבד, הנה השוה שניהם ביחוס ובמעלה
 ואף כי הקדים הכבוד, לכן חזר ואמר אברהם הוליד את יצחק, כי הוא
 לבדו תולדותיו, וכאילו לא הוליד אחר: (ב) מפרץ ארם. נקרא בן לפי שהיו
 שני מקומות שהיו נקראים ארם, ארם נהריס וארם טובה, ולשון פדן
 בדברי רבותינו ז"ל שנים, כי למד בקר מתורגס פדן דתורי: אחות לבן
 הארמי. וממנה נולד עשו הדומה לאחי האס: (כא) ויעתר. הנה והפליז
 בתפילה, והמתפלל נקרא עותר או מעתיר, ומי שיתפללו אליו נקרא עתה:
 לנבח אשתו. כמו בעבור אשתו או בעדה. והנה התאמן יצחק כ"כ
 להתפלל בעבורה, כי הוא ידע כבר שיוליד בניס, שהרי אמר השם לאביו
 וקראת את שמו יצחק והקיומתי את צריתי אתו וכו' לזרעו אחריו (ועל
 י"ז י"ט), אבל היה ירא שגם יוליד מאשה אחרת ורצקה תשאר עקרה,
 לכן העתיר בעדה שיפקדה ה':)

ב. ביאור רש"י.

פרק כה' פסוק יט':

21.

תולדות

1. למה כתוב כאן "תולדות"?
2. למה חזר אל אברהם?
3. איך הוא מסביר "פדן"?
4. למה הכניס הכתוב את לבן לתוך הסיפור כאן?
5. למה התפלל יצחק "נוכח אשתו" ומה כירוש השורש כאן?

* * *

ג. תוספת ברכה . ואלה תולדות יצחק בן אברהם פרק כה' פסוק יט': אברהם הוליד את יצחק (כ"ה י"ט) אפשר להטעים כפל לשון "בן אברהם אברהם הוליד", עפ"י המבואר בכ"מ בגמרא דכל המלמד לאחד תורה נחשב כאלו ילדו (עיין סנהדרין צ"ט ב'), ומתבאר, דיש שני מיני תולדות, תולדה חומרית (או גופנית) ותולדה רוחנית, ובא הכפל לשון לרמז כי ה' אברהם לאב ליצחק בשני מיני תולדות, בחומרית וברוחנית, שה' מלמדו ומחנכו בדרכי אמונת ה', ועיין ברש"י באור אחר בזה.

אלול

1. כרננו מתתא פשימו הלשון כאן על-מנת להכניס רציון נוסף, מהו?
2. מה מוסיף רש"י על כך?

* * *

ד. כלי יקר. פרק כו' פסוק יט': ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. כתב הרמב"ן וכן בספר "תולדות יצחק" וכן בספר "מגורת המאור", לפי שכל מה שארע לאבות היה סימן לבנים, על כן מצאו מקום לדרש כל עניני בארות אלו על שלשה בתי מקדשים שנקראו באר מים חיים, כי כשם שעשו מריבה על שני בארות, והשלישי קרא רחובות, כך במקדש ראשון ושני עשו האמות מריבה עם ישראל עד שהחריבוהו; אבל השלישי, שיבנה במהרה בימינו, קרא "רחובות".

ואוסוף אני משלי להרחיב פרטי הענינים שיסכימו עם דרוש זה, ובו יתרון מה שנאמר: "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ", כי כפי הנראה שמאמר "ופרינו בארץ" אינו טעם ללשון "רחובות", על כן ארחיב בו הדבור בפרטי הענינים, שכלם מתאימים עם מה שקרה לנו ומה שיהיה באחרית הימים. כי ידוע מה שאמרו רז"ל מסכת יומא פרק א' (ט): שבבית ראשון היה מצה ומריבה ושנאת חנם בין נשיאי ישראל שנקראו רועים, כמו שכתוב: "והקימתי עליהם רעים" (ירמיה כג, ד), ונחרב הבית בסבת המריבה שהיתה בין מלכי ישראל ומלכי יהודה. ובבית שני היתה מדת השנאת חנם בין כל ישראל, כי פשה הנגע בכלם עד לאין מרפא. על כן כתיב בבאר ראשון:

אבל השנאת חנם של בית שני היה בחנם על לא דבר, כי אפלו הפחותים היו שונאים זה לזה על לא דבר, כי על כן נקראת שנאתם שנאת חנם, אף על פי שלא היה לאחד שום עסק עם חברו, ואין זה כי אם רע לב, והשטן היה מרקד ביניהם להכשילם זה בזה, כי מצא אלהים עונם ממקום אחר, על כן הסיתם זה בזה למצא עונו לשנוא. לכה "ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה", לא הזכיר במריבה זו הרועים, רמז למריבת בית שני שהיתה בכל ישראל, על כן קראוה "שטנה", כי לא מצאו סבה אל דברי ריבותם, כי אם מה שהיה ודאי השטן מרקד בין קרניהם אשר בהם ינגחו זה לזה, כמו שכתוב: "וכשלו איש באחיו" (ויקרא כו, לו).

31..

וּבְבֵּאֵר השלישי לא רבו עליה, פי הבית המקדש השלישי יבנה על ידי מלך המשיח, שנאמר בו: "למרבה המשרה ולשלום אין קץ" (ישעיה טו), כי אף שלום ואמת יהיה בימיו. על פן נקרא "רחבות", כי אז ירחיב ה' את גבולם. כי בזמן שהמריבה מצויה או שני עברים נצים, אף בהיותם בעיר גדולה כאנטוכיא לא נשא אותם לשבת יחדו, ואף במקום רחבת ידים מאד צר להם המקום ולא יסבלם, כאשר בעונינו עוד היום מנהג זה מצוי ביננו, ובהפך זה בזמן שלום על ישראל, אף על פי ש"פרינו בארץ" ויהיו

תולדות

הדרים עליה רבים עד מאד, מכל מקום רחבת ידים להם ואין צר להם, כדמסיק במסכת סנהדרין פרק א' (ו): כד הוה רחמתינ עזיזא, אפותיא דספסירא הוה שכיבן; השתא דלא סגי רחמתינ, פוריא בת שיתין גרמידי לא סגי לן¹. על פן נאמר: "כי הרחיב ה' לנו", אף על פי ש"פרינו בארץ" ויהיו הדרים עליה רבים, מכל מקום הארץ לפנייהם רחבת ידים. ועוד, שמצינו בבית שני, שמחמת המחלקת יצאו שלמים וכן רבים מן הארץ מרעת יושבי בה, על פן אמר, שבזמן מציאת השלום - "ופרינו בארץ", כי לא יצטרכו לצאת מתוכה.

אלות

1. כרננו מוסיף על הרבה כרניט את דעתו על הכיכת כסוקינו לאליאוריה, מה מביאו לכך?
2. התוכל להסביר מה בדיוק קרה בשני בתי המקדש ואיך זה מסתדר עם הכסוקיט?
3. כרננו מסביר כי הנאמר בכסוקינו בצנין הבאר השלישית תואם את מאלותינו, איך?
4. מה המשל המצוטט מן האמרא בסנהדרין שייך לכאן?
5. למה היתה ירידה מן הארץ בימי הבית השני?
6. איך תסביר הארץ לאוכלוסיה גדולה?

* * *

ה. ביאורי הרלב"ג.

פרק כז' פסוקים: מב' - מה':

התועלת הששי הוא במידות, והוא שאין ראוי לאדם שיקל בשנאה אשר ישנאהו מי (כז, מב-מה) שיהיה, אבל ראוי שיפחד תמיד ממנו, וישתדל לברוח מן הארץ ההיא, או להשלים עימו². הלא תראה כי רבקה צייתה יעקב שיברח מפני חמת אחיו.

התועלת השביעי הוא במידות, והוא שראוי שיהיו רחמי ההורים על הבנים, יהיו טובים או רעים. הלא תראה שרבקה ירָאָה פן תשכל שניהם אם לא יברח יעקב מפני עשו, כי יעקב היה גיבור - וזה מבואר מהאבן שגלל לבדו מעל פי הבאר, שהיו מתקבצים בהי" רבים קודם שיוכלו לגוללה - ולזה הוא מבואר שאם יקום עליו עשו להורגו - יקדים יעקב ויהרגהו, או אולי ימותו שניהם.

אלות

1. למה אין להקל בשנאה?
2. שתי דרכים מצויים כרננו להתאמר על כך, מה הן ומה ההבדל העקרוני והמצוי ביניהן?
3. מה בצטט אחד כרננו בכירושו בתוצאת הסביצית?
4. מאילו טעות הוא בא להציגנו?

* * *